

KATARZYNA LASKOWSKA
<https://orcid.org/0000-0001-6767-3929>
Uniwersytet w Białymstoku

Przestępczość kobiet w Rosji¹

Streszczenie

Opracowanie ma charakter kryminologiczny. Przedstawia fenomen przestępczości kobiet w Rosji od początku lat 90. XX w. do współczesności. Omawia strukturę, dynamikę i przejawy nielegalnej aktywności kobiet. Prezentuje jej społeczno-ekonomiczne, kulturowe, psychologiczne i organizacyjnoprawne przyczyny. Wskazuje sposoby przeciwdziałania zjawisku zarówno przez państwo, jak i społeczeństwo.

Słowa kluczowe: przestępczość kobiet, badania kryminologiczne kobiet, Rosja

WOMEN'S CRIME IN RUSSIA

Abstract

The paper tackles the problem of criminology. The Author presents the phenomenon of women's crime in Russia from 1990 till today. The structure of this kind of crime and its dynamics are also introduced. In addition, the Author focuses on its socio-economic, cultural and psy-

¹ Publikacja przygotowana/finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą DIALOG w latach 2019–2021. Jest wynikiem udziału w projekcie badawczym pt. „Ośrodek badań historii kobiet”, nr 0016/DLG/2019/10.

chological as well as legal motives. Various ways of counteracting the women's crime by both the government and society are also presented.

Keywords: women's crime, criminological research of women, Russia

Wstęp

Przestępczość kobiet w Rosji stanowi w nauce kryminologii interesujący problem. Można ją zdefiniować jako całokształt przestępstw popełnionych przez kobiety w określonym czasie na określonym obszarze charakteryzujący się ilościowymi i jakościowymi cechami². Należy zauważyć, że w literaturze rosyjskiej na określenie przestępczości kobiet używa się też pojęć: „przestępczość kobieca” czy „przestępczość wśród kobiet”.

Ze względu na swoją specyfikę zjawisko to należy rozpatrywać jako oddzielny oraz samodzielny element struktury przestępczości³. Wyróżnienie wynika z miejsca, funkcji i roli kobiet w społeczeństwie oraz ich cech psychofizycznych, a także z wyboru przez nie sposobów i narzędzi do popełnienia przestępstwa oraz z doboru ofiary⁴. W kryminologicznych analizach przestępczości kobiet istotne jest więc poznanie miejsca, roli i funkcji kobiety w społeczeństwie oraz jej specyfiki biologiczno-psychologicznej⁵.

Celem niniejszego opracowania jest ukazanie fenomenu, etiologii i zapobiegania przestępczości kobiet w Rosji. Źródła analiz będzie stanowiła literatura kryminologiczna oraz statystyki MSW.

Fenomen przestępczości kobiet w Rosji

Rozważania dotyczące specyfiki przestępczości kobiet należało rozpocząć od przedstawienia dynamiki przestępstw popełnionych przez kobiety. Jednakże ze względu na brak dostępnych danych statystycznych z tego zakresu w tabeli nr 1 zostaną zaprezentowane informacje dotyczące udziału kobiet w ogólnej liczbie ujawnionych sprawców przestępstw w Rosji w latach 1991–2015.

² В.Н. Орлов, „Женская преступность”, w: В.Е. Эминов (изд.), *Криминология*, (Москва: Проспект, 2015), 349.

³ И.Б. Степанова, „Женская преступность в России”, w: В.Н. Бурлаков, В.П. Сальников (изд.), *Криминология – XX век*, (Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2000), 460.

⁴ В.Н. Орлов, „Женская преступность”, 349–350.

⁵ А.М. Щербакова, *Женская насильственная преступность: общая характеристика и проблема предупреждения*, (Ставрополь: 2006), 122.

Tabela 1. Udział kobiet w ogólnej liczbie ujawnionych sprawców przestępstw w Rosji w latach 1991–2015

Rok	%
1991	12,8
1992	11,4
1993	11,2
1994	13,0
1995	14,9
1996	15,9
1997	13,6
1998	14,7
1999	15,2
2000	16,3
2001	17,0
2002	17,8
2003	16,6
2004	13,4
2005	13,8
2006	15,1
2007	15,2
2008	16,0
2009	15,9
2010	15,5
2011	15,3
2012	15,0
2013	15,4
2014	15,7
2015	16,0
2016	14,6
2017	15,2

Źródło: В.Н. Орлов, „Женская преступность” w: В.Е. Эминов (изд.), *Криминология*, (Москва: Проспект, 2015), 351 (dane za lata 1991–2012); Н.В. Сарычева, *Женская преступность и ее предупреждение (на примере Ставропольского края)* Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, (Москва: 2016), 33 (dane za lata 2013–2015); Е.И. Корбут, „Женская преступность”, w: *Актуальные проблемы права: материалы VII Международной научной конференции, г. Санкт-Петербург, июль 2018 г.*, (Санкт-Петербург: 2018), 44 (dane za lata 2016–2017).

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 1 udział kobiet w ogólnej liczbie ujawnionych sprawców przestępstw w Rosji w analizowanym okresie nie kształtuje się według stałej tendencji. Najczęściej wykazywał wzrost (1994–1996, 1998–2002, 2005–2008,

2013–2015, 2017). Oscylował w granicach od ok. 11% do ok.18%. Nie był więc wysoki.

W następnej kolejności trzeba byłoby przedstawić strukturę przestępczości kobiet w Rosji, co także nie jest łatwe, wyniki szeregu cząstkowych i wybiórczych badań empirycznych nie pozwalają bowiem na rzetelną statystyczną prezentację danych. Niemniej na ich podstawie można wskazać kategorie przestępstw lub poszczególne czyny, których sprawcami głównie stają się kobiety.

Z analizy wyników badań kryminologicznych wynika, że od lat dominują przestępstwa w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, takie jak: kradzież, przywłaszczenie, oszustwo⁶. Przestępstwa te w głównej mierze popełniane są w związku z działalnością zawodową kobiet⁷ w handlu, gastronomii, w prywatnych przedsiębiorstwach⁸. Należy podkreślić, że na przestrzeni lat przedmiot zaboru uległ zmianie. O ile kiedyś częściej było nim mienie państwowe i społeczne, o tyle współcześnie – mienie prywatne (pieniądze, odzież, obuwie, wyroby jubilerskie, artykuły AGD, RTV). Kobiety zwykle wchodzi w jego posiadanie poprzez włamanie (przez okno lub poprzez zniszczenie zamka)⁹. Dokonują też „męskiego” przestępstwa – rozbój, podczas którego używają przemocy¹⁰. Jak ustalono, kobiety – sprawczynie przestępstw popełnianych w celu osiągnięcia korzyści majątkowej cechuje: umiejętność znalezienia się w trudnej sytuacji i dostosowywania sposobów działania do okoliczności, umiejętność pozyskiwania zaufania u ludzi oraz niski poziom agresji¹¹. Często popełniają przestępstwa, wykorzystując zaufanie do nich jako żon, matek, osób miłych, niewinnych, sympatycznych przedstawicielek słabej płci¹².

Kobiety coraz częściej biorą udział w przestępstwach wobec najbliższych w rodzinie, nieraz z użyciem przemocy. Dochodzi do nich na tle konfliktów, chęci opuszczenia rodziny, z zazdrości, z ze-

⁶ Ю.М. Антоньян, *Криминология*, (Москва: Юрайт, 2010, 434; И.Я. Козаченко, К.В. Корсаков, *Криминология*, (Москва: Норма, 2011), 262.

⁷ А.Ю. Решетников, О.Р. Афанасьева, *Криминология*, (Москва: Юрайт, 2016), 147.

⁸ Ю.М. Антоньян, *Криминология*, 435.

⁹ И.Б. Степанова, „Женская преступность в России”, 478.

¹⁰ Д.В. Синьков, „Преступность женщин: современные тенденции развития и практика назначения наказания”, *Общество и человек*, nr 1, 2011, 89.

¹¹ В.И. Шиян, „Нравственно-психологическая характеристика личности корыстных преступниц”, *Российский следователь*, nr 17, 2012, 39.

¹² Е.А. Лыско, „Криминологический аспект женской преступности”, *Библиотека уголовного права и криминологии*, nr 2, 2017, 142.

msty czy w celu osiągnięcia korzyści¹³. Przy przestępstwach tych używają niewyrafinowanych narzędzi, takich jak siekiery, butelki¹⁴. Około 90% przestępstw kobiet w sferze rodziny ma sytuacyjny charakter, impulsywny, bezplanowy, bez premedytacji¹⁵. Bywa też, że kobiety ofiary stają się sprawcami przestępstw w odwecie za doznawaną przemoc¹⁶. Ponadto często w relacjach rodzinnych nie wypełniają one rodzicielskich obowiązków, wciągają dzieci do antyspołecznej i przestępczej działalności¹⁷. Dokonują też dzieciobójstw. Ich sprawczyniami są przeważnie młode kobiety, bez rodziny, miejsca zamieszkania, odpowiednich warunków socjalno-bytowych. Dochodzi do nich przede wszystkim na wsi¹⁸.

Kobiety biorą też udział w zgwałceniach, najczęściej jako organizatorki lub podżegaczki¹⁹. Przy przestępstwach tych motywację stanowi nie tylko chęć udzielenia pomocy mężczyznom w dokonaniu tego aktu, ale także potrzeba rozwiązania swoich problemów (wyrównanie rachunków, zemsta), chęć poniżenia ofiary czy podniesienia swojego autorytetu w grupie²⁰.

W związku z uprawianiem przez kobiety prostytucji uczestniczą też w przestępstwie zarażenia wirusem HIV. Ich ofiarami stają się zwłaszcza mężczyźni w wieku od 21 do 42 lat²¹.

Kobiety potrafią być przywódcami nie tylko w życiu rodzinnym czy zawodowym, ale także w działalności przestępczej, stając się organizatorkami, liderkami lub aktywnymi uczestniczkami przestępstw²². Zakładają grupy przestępcze i uczestniczą w nich²³. Biorą więc udział w grupach ekstremistycznych, które dokonują

¹³ А.Ю. Решетников, О.Р. Афанасьева, *Криминология*, 147; И.Я. Козаченко, К.В. Корсаков, *Криминология*, 262.

¹⁴ И.Б. Степанова, „Женская преступность в России”, 479.

¹⁵ Ф.Х. Байчорова, *Женская преступность. Тенденции. Виктимологический аспект*, (Москва: Юрлитинформ, 2015), 27.

¹⁶ А.В. Лысова, Л.И. Романова, „Социально-психологические характеристики женщин совершивших преступления (по результатам исследования в женской исправительной колонии в Приморском крае)”, *Криминологический журнал Байкальского государственного университета экономики и права*, т. X, nr 2, 2016, 258.

¹⁷ Ш.У. Степанян, „Особенности женской преступности в современной России”, *Гражданин и право*, nr 11, 2009, 96.

¹⁸ Ю.М. Антоньян, *Криминология*, 437.

¹⁹ С.А. Шоткинов, *Женская преступность*, (Москва: Спутник+, 2004), 17.

²⁰ С.А. Попова, „Современная женская преступность: виды, причины, предупреждение”, *Следователь*, nr 1, 2004, 45.

²¹ Ф.Х. Байчорова, *Женская преступность. Тенденции*, 34–35.

²² С.А. Попова, „Современная женская преступность”, 43.

²³ И.Б. Степанова, „Женская преступность в России”, 479.

napaści i zamachów na życie funkcjonariuszy różnych służb, władnięcia budynkami użyteczności publicznej, dywersji. Werbują inne młode kobiety do takich działań. Ich motywem jest zazwyczaj walka z państwem, nienawiść, poczucie społecznej niesprawiedliwości²⁴. Kobiety dokonują też aktów terroryzmu (np. zamach na Dubrowce w 2002 r., w którym uczestniczyło 18 kobiet). W ramach przygotowania do nich uczestniczą na Kaukazie Płn. w szkoleniach z zakresu zabijania, posługiwania się bronią²⁵. To fanatyczki islamu, do terroryzmu nakłaniane przez mężów i synów. Poprzez dokonywane akty mścić swoich najbliższych²⁶. Działając grupowo, kobiety częściej popełniają przestępstwa wspólnie z mężczyznami, rzadziej z innymi kobietami. Wynika to z większego zaufania do mężczyzn²⁷.

Inne przejawy nielegalnej aktywności kobiet stanowią: nielegalny obrót środkami odurzającymi, nadużycie uprawnień, przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości²⁸.

Problem stanowi też recydywa kobiet, którą cechuje intensywność²⁹. Współcześnie szacuje się, że poziom ich powrotności do przestępstwa wynosi 60%³⁰. Jest on wynikiem następstw pobytu w zakładzie karnym, przyswojenia obowiązujących tam norm, trudności z adaptacją po opuszczeniu więzienia, trudności z ustabilizowaniem swego życia, z brakiem miejsca stałego zamieszkania, stygmatyzacją społeczną, nieefektywną resocjalizacją³¹. Wpływ na taką sytuację ma też niskie wykształcenie skazanych kobiet, ich niewysokie kwalifikacje oraz brak umiejętności odnalezienia się na rynku pracy³².

²⁴ Д.З. Зиядова, В.Г. Крючков, „Криминологический анализ экстремизма среди женщин в регионах Российской Федерации”, *Проблемы в российском законодательстве*, nr 6, 2013, 211.

²⁵ С.А. Попова, „Современная женская преступность”, 46.

²⁶ Д.З. Зиядова, С.А. Абасова, „Терроризм среди женщин”, w: *Актуальные проблемы региональной преступности. Сборник научных трудов*, (Махачкала: Изд-во Даг. ун-та, 2003), 103–104.

²⁷ Д.З. Зиядова, С.А. Абасова, „Тенденции роста преступности женщин – угроза безопасности общества”, *Следователь*, nr 4, 2003, 21.

²⁸ В.Н. Орлов, „Женская преступность”, 352; А.Ю. Решетников, О.Р. Афанасьева, *Криминология*, 146.

²⁹ И.Б. Степанова, „Женская преступность в России”, 482.

³⁰ Ф.Х. Байчорова, „Женская преступность. Тенденции”, 28.

³¹ И.Б. Степанова, „Женская преступность в России”, 498–499.

³² Ю.М. Антоньян, *Криминология*, 444.

Poznanie dynamiki i struktury przestępczości kobiet jest trudne ze względu na występowanie znacznej „ciemnej liczby” czynów bezprawnych, zwłaszcza dokonywanych w sferze rodzinnej³³.

W tym miejscu analiz należy zauważyć, że tradycyjnie przestępczość „zarezerwowana” jest dla mężczyzn, to oni są bardziej aktywni w tym zakresie. Ich przestępczość jest ok. 5–7 razy wyższa niż kobiet, chociaż w Rosji żyje więcej kobiet niż mężczyzn³⁴.

Z literatury kryminologicznej wynika, że o ile dawniej przestępczość kobiet była bardziej wyspecjalizowana: oszustwo konsumenckie, kradzież, przywłaszczenie, o tyle wraz z upływem lat, spektrum przestępstw poszerzył się o kradzież samochodu, przestępstwa komputerowe, przestępstwa przeciwko przedstawicielom władzy z użyciem przemocy, przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości, bandytyzm, porwanie człowieka, wzięcie zakładnika³⁵. Zatem współcześnie następuje zbliżenie przestępczości kobiet do przestępczości mężczyzn w zakresie sposobów ich popełniania oraz wagi czynów³⁶. Jednakże różnice między przestępczością kobiet i mężczyzn stanowią: charakter, wskaźniki ilościowe, następstwa, rola w przestępstwie, wybór ofiary i przyczyny ich dokonywania³⁷.

Kobiety częściej popełniają przestępstwa w miastach. W poszczególnych regionach ich czyny wykazują różny poziom. Największy wzrost przestępczości w ostatnich latach jest widoczny w Moskwie, Sankt Petersburgu, Kraju Chabarowskim i Kraju Krasnojarskim, w rejonie Swierdłowska, Omska i Czelabińska³⁸.

Etiologia przestępczości kobiet w Rosji

Etiologia przestępczości kobiet w Rosji jest złożona. Obejmuje ona cały kompleks negatywnych zjawisk i procesów zachodzących w społeczeństwie³⁹. Kryminolodzy wskazują na różne jej determinanty. Wśród nich można wyróżnić przyczyny: społeczno-

³³ Е.В. Кунц, *Преступность среди женщин в современной России*, (Москва: Юрлитинформ, 2009), 34.

³⁴ А.Ю. Решетников, О.Р. Афанасьева, *Криминология*, 146.

³⁵ И.Б. Степанова, „Женская преступность в России”, 475.

³⁶ И.Я. Козаченко, К.В. Корсаков, *Криминология*, 262.

³⁷ В.В. Лунев, *Криминология*, (Москва: Юрайт, 2013), 658.

³⁸ И.Я. Козаченко, К.В. Корсаков, *Криминология*, 260.

³⁹ В.В. Лунев, *Криминология*, 665.

-ekonomiczne, socjalno-kulturowe, moralno-psychologiczne i organizacyjnoprawne⁴⁰.

Przyczynami społeczno-ekonomicznymi przestępczości kobiet w Rosji są przede wszystkim: niski poziom życia znacznej części społeczeństwa rosyjskiego⁴¹. Złożona sytuacja ekonomiczna kraju wpływa na ubożenie rodzin, a także demoralizująco na procesy wychowawcze i rozwój w nich patologii oraz uzależnień⁴². Ciężkie warunki bytowe wywołują sytuacje konfliktowe w rodzinie⁴³. Trudna sytuacja materialna ma psychologiczne następstwa w zachowaniu kobiety wobec członków rodziny. Prowadzi do konfliktów, wrogości, frustracji i agresji⁴⁴. Powodem takiej sytuacji jest też bezrobocie kształtujące niewysoką stopę życiową rosyjskiego społeczeństwa. Sprzyja to zwłaszcza popełnianiu przestępstw przeciwko mieniu (ok. 2/3 przestępczości kobiet)⁴⁵. Kobiety nie są w stanie zapewnić rodzinie godziwych warunków życia i zaspokoić ich potrzeb legalnymi sposobami⁴⁶. Inny problem stanowią czynniki związane z mankamentami sytuacji prawnej zatrudnionych kobiet, w tym niższe płace niż mężczyzn, trudne warunki pracy, brak socjalnego wsparcia dla kobiety pracującej⁴⁷ czy zatrudnienie w męskich zawodach⁴⁸. Kobiety w Rosji są słabiej wykształcone niż mężczyźni⁴⁹. Dlatego często wykonują pracę fizyczną (np. na budowie), wymagającą niewysokich kwalifikacji (np. sprząatanie), nisko opłacaną, nieprzynoszącą więc satysfakcji i utrudniającą utrzymanie, co może sprowadzać je na drogę prostytucji czy kradzieży. Rozwojowi przestępczości kobiet sprzyjają też różnice w poziomie życia na wsi i w mieście w poszczególnych regionach kraju. Dlatego kobiety porzucają ciężkie życie na wsi i wyjeżdżają do miasta, w którym nie-

⁴⁰ А.Ю. Решетников, О.Р. Афанасьева, *Криминология*, 151.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Г.А. Аванесов (изд.), *Криминология*, (Москва: Юнити, 2006), 402.

⁴³ В.Н. Орлов, „Женская преступность”, s. 357.

⁴⁴ В.А. Лелеков, Т.В. Урусова, „Социально-экономические детерминанты женской преступности против семьи и несовершеннолетних”, *Российский следователь*, nr 3, 2016, 46.

⁴⁵ Ibidem, 43.; И.Б. Степанова, „Женская преступность в России”, 493.

⁴⁶ В.А. Лелеков, Т.В. Урусова, „Социально-экономические детерминанты женской преступности”, 45.

⁴⁷ Г.А. Аванесов, *Криминология*, 402.

⁴⁸ А.Ю. Решетников, О.Р. Афанасьева, *Криминология*, 151.

⁴⁹ О.Р. Афанасьева, М.В. Гончарова, В.И. Шиян, *Криминология*, (Москва: Юрайт, 2018), 258.

jednokrotnie zasilają kręgi włóczęg, prostytutek, złodziejek, żebra-czek, bezdomnych⁵⁰.

Przechodząc do omawiania przyczyn socjalno-kulturowych przestępczości kobiet w Rosji, należy stwierdzić, że jednym z kry-minogennych czynników tego zjawiska jest niesprawiedliwe trakto-wanie kobiet w społeczeństwie, determinujące ich życie z rodziną i dziećmi. Taki pogląd wynika z tego, że w Rosji jest o 10 mln ko-biet więcej niż mężczyzn, którzy żyją ok. 13,5 roku krócej i częściej umierają w wyniku przestępstw oraz wypadków. W związku z tym kobiety częściej nie mają partnera, pozostają więc w trudniejszej sytuacji społecznej⁵¹, w której wymaga się od nich bezkolizyjnego godzenia sfery zawodowej i rodzinnej⁵². Trudności z łączeniem obu sfer prowadzą do nagromadzenia stresów⁵³.

Wzrostowi przestępczości kobiet w Rosji (zwłaszcza związa-nej z osiaganiem korzyści) sprzyja nowy model rozwoju społeczneń-stwa oraz zmiany w przyjętych celach życia i sposobach ich osią-gania⁵⁴. Kobiety, dostosowując się do trendów, dążą do zapewnienia wygody i komfortu życia⁵⁵. Współczesny model życia „wymaga” inwestowania w siebie, w modną odzież, kosmetyki, co prowadzi młode kobiety ku przestępstwu⁵⁶.

Ponadto należy zauważyć, że współcześnie następuje spa-dek roli głównych instytucji życia społecznego, w tym rodziny⁵⁷. Niestety, nie jest już ona taką wartością, jaką była wcześniej⁵⁸. Od lat następują zmiany w środowisku kobiet, które coraz mniej cenią rodzinę, pracę, zaczynają popadać w patologie społeczne z powodu masowej migracji, niestabilności socjalnej, w wyniku dążenia do poszukiwania pieniędzy oraz do bogacenia się za wszelką cenę, co jest spowodowane brakiem wartości duchowych i upadkiem moral-ności⁵⁹.

⁵⁰ В.Н. Орлов, „Женская преступность”, 357.

⁵¹ В.В. Лунев, *Криминология*, 664.

⁵² И.Я. Козаченко, К.В. Корсаков, *Криминология*, 260.

⁵³ В.Н. Орлов, „Женская преступность”, 356.

⁵⁴ С.А. Шоткинов, *Женская преступность*, s. 107.

⁵⁵ И.Я. Козаченко, К.В. Корсаков, *Криминология*, 264–265.

⁵⁶ Ю.М. Антоньян, *Криминология*, 444.

⁵⁷ Ibidem, 440.

⁵⁸ И.Б. Степанова, „Женская преступность в России”, 496.

⁵⁹ В.В. Лунев, „Характеристика и причины преступности женщин”, w: А.Г. Лиси-цын-Светланов (изд.), *Труды института государства и права Российской Академии Наук*, т. 6, 2009, 24.

Kultura kobiet jest dziś zastępowana kulturą feminizmu i emancypacji, co prowadzi do utraty typowo żeńskich funkcji w społeczeństwie (rodzina, wychowywanie dzieci, prowadzenie gospodarstwa domowego)⁶⁰. We współczesnej Rosji w mediach uprawiana jest propaganda „wolnych kobiet”, a nie matek i żon⁶¹. Coraz bardziej widoczna jest zamiana ról kobiet z mężczyznami. Prowadzi to do braku zrozumienia znaczenia kobiet w życiu człowieka i społeczeństwa⁶². Wynika to z systemu wychowania i kształcenia dziewcząt, feminizacji chłopców i maskulinizacji dziewcząt, sprzyjającemu bezpłciowemu rozwojowi. Zmiany miejsca kobiet w stosunkach społecznych wpływają na charakter ich przestępstw⁶³.

Odnosząc się do przyczyn moralno-psychologicznych przestępczości kobiet w Rosji, należy zwrócić uwagę na wzrost konfliktów w społeczeństwie i narastanie wrogości między ludźmi⁶⁴. Kobiety bardziej niż mężczyźni emocjonalnie i intensywnie przeżywają problemy oraz niepowodzenia⁶⁵, dlatego też często poszukują ukojenia w używkach. Zwłaszcza alkoholizm wśród rosyjskich kobiet stanowi poważny problem (niszczy funkcje macierzyństwa, wpływa na przyszłość dzieci, wyzwala agresję)⁶⁶. Szacuje się, że 25–30% przestępstw zostało przez nie popełnionych w stanie odurzenia alkoholem (osłabia kontrolę nad zachowaniem, wyzwala przemoc, zmusza do pozyskiwania środków finansowych)⁶⁷. Problem stanowi też nadużywanie narkotyków i prostytutka.

Jako przyczyny organizacyjnoprawne przestępczości kobiet w Rosji należy wskazać słabą i nieefektywną kontrolę państwa nad regulacją stosunków społecznych⁶⁸. Dotyczy ona przede wszystkim kontroli nad nieletnimi przestępcami i osobami skazanymi⁶⁹, kontroli społecznej sytuacji kobiet i rodzin (rozpad małżeństw)⁷⁰, braku

⁶⁰ А.В. Симоненко, С.А. Солодовников (изд.), *Криминология*, (Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2016), 155.

⁶¹ В.Н. Орлов, „Женская преступность”, 358.

⁶² Г.А. Аванесов, *Криминология*, 401.

⁶³ В.Н. Орлов, „Женская преступность”, 350 i 358.

⁶⁴ Ю.М. Антоньян, *Криминология*, 440.

⁶⁵ И.Я. Козаченко, К.В. Корсаков, *Криминология*, 264–265.

⁶⁶ Е.В. Кунц, *Преступность среди женщин в современной России*, 23–24.

⁶⁷ Ш.У. Степанян, „Алкоголизм и наркомания – причины женской преступности”, *Юрист-Правоведъ*, nr 5, 2009, 123–124; И.Я. Козаченко, К.В. Корсаков, *Криминология*, s. 260.

⁶⁸ А.Ю. Решетников, О.Р. Афанасьева, *Криминология*, 151.

⁶⁹ С.А. Попова, „Современная женская преступность”, 44.

⁷⁰ А.Ю. Решетников, О.Р. Афанасьева, *Криминология*, 151.

dbałości i pomocy oraz wsparcia państwa wobec rodzin wielodzietnych i samotnych matek⁷¹.

Jak wynika z powyższych informacji, przestępczość kobiet w Rosji zdeterminowana jest specyfiką ich płci, sfery emocjonalno-psychologicznej, biofizjologicznej i społecznej⁷². Zjawisko to ewoluje wraz z przemianami w życiu społeczeństwa. Zmiana sytuacji i roli kobiet wpływa na charakter i sposoby popełniania przez nie przestępstw⁷³.

Zapobieganie przestępczości kobiet w Rosji

Zapobieganie przestępczości kobiet jest istotne, gdyż zjawisko to wpływa negatywnie na społeczeństwo i jego struktury, szczególnie na rodzinę⁷⁴. Ponadto kobiety dłużej i gorzej adaptują się po wyjściu na wolność z zakładu karnego⁷⁵.

Jak ustalono, w Rosji funkcjonuje szereg planów, programów dotyczących przeciwdziałania przestępczości kobiet (w tym na rzecz równości płci, zwiększenia ich roli w społeczeństwie, gwarancji praw kobiet, ochrony rodziny, zdrowia, stosunków społecznych). Niestety noszą one często deklaracyjny charakter⁷⁶.

Dlatego w ramach zapobiegania przestępczości kobiet w Rosji w ramach polityki państwa należy:

- wyeliminować wszelkie dyskryminacje w życiu społecznym, rodzinnym oraz w sferze zawodowej, czyli stworzyć normalne warunki bytowania i zatrudniania⁷⁷;
- podejmować długoterminowe przedsięwzięcia zmierzające do poprawy sytuacji kobiet w zakresie realizacji ich potrzeb, ochrony ich praw w pracy i w rodzinie⁷⁸;
- dążyć do wyeliminowania kryminogennych problemów i mankamentów sfery małżeńsko-rodzinnej, a w razie problemów zapewnić kobiecie specjalistyczną pomoc,

⁷¹ В.Н. Орлов, „Женская преступность”, 357.

⁷² И.Я. Козаченко, К.В. Корсаков, *Криминология*, 259.

⁷³ Р.Ю. Лагвидава, „Преступность женщин: ретроспективный анализ”, *Территория науки*, тг 3, 2014, 106.

⁷⁴ С.А. Попова, „Современная женская преступность”, 43.

⁷⁵ Д.З. Зиядова, С.А. Абасова, „Тенденции роста преступности женщин”, 21.

⁷⁶ И.Б. Степанова, „Женская преступность в России”, 499–501.

⁷⁷ В.В. Лунев, *Криминология*, 667.

⁷⁸ В.Н. Орлов, „Женская преступность”, 359.

- wsparcie w rozwiązaniu problemu⁷⁹; należy wspierać rodzinę, gdyż jak wynika z badań, wiele kobiet skazanych za przestępstwa z użyciem przemocy pochodziło z rozbitych rodzin, kolejnych związków matki, wychowywanych w nieprzyjemnej atmosferze, wśród patologii, w atmosferze konfliktów, w internatach lub domach dziecka⁸⁰;
- dokonać zmian w prawie zmierzających do lepszego wynagradzania kobiet, zwiększenia okresu urlopu, dni opieki dla kobiet wychowujących dzieci oraz ustalenie katalogu zawodów, których nie mogą wykonywać kobiety, zakazać im pracy w szkodliwych i zbyt ciężkich warunkach⁸¹;
 - podnosić poziom wsparcia kobiet w ciąży, co przyczyni się do spadku dzieciobójstwa⁸², w tym poprzez troskę instytucji medycznych i socjalnych o kobiety w takim stanie⁸³;
 - monitorować przestępczość nieletnich dziewcząt oraz nie dopuszczać do ich kryminalizacji i patologizacji⁸⁴;
 - dążyć do ograniczania patologii społecznych występujących wśród kobiet (alkoholizm, narkomania) i nieść pomoc kobietom z takimi problemami⁸⁵;
 - szkolić, uwrażliwiać i uświadamiać organy ścigania oraz sądy o potrzebie niepobłażania sprawcom przemocy; jest to istotne, gdyż część rosyjskich obywateli i funkcjonariuszy nie dostrzega problemu przemocy w rodzinie⁸⁶;
 - uruchamiać telefony zaufania, centra pomocy prawnej i psychologicznej, miejsca do życia dla kobiet po traumie przemocy domowej lub seksualnej, rozwijać system centrów kryzysowych⁸⁷;

⁷⁹ И.Я. Козаченко, К.В. Корсаков, *Криминология*, 267.

⁸⁰ Х.З. Халимбеков, С.Т. Ахмедханова, С.Т. Ахмедханова, „Социальные и экономические детерминанты насильственного преступного поведения женщин”, *Проблемы экономики и юридической практики*, nr 1, 2017, 104.

⁸¹ В.Н. Орлов, „Женская преступность”, 361–362.

⁸² Г.А. Аванесов, *Криминология*, 403.

⁸³ А.В. Симоненко, С.А. Солодовников (изд.), *Криминология*, 157.

⁸⁴ В.В. Лунев, *Криминология*, 667.

⁸⁵ В.Н. Орлов, „Женская преступность”, 360.

⁸⁶ И.Б. Степанова, „Женская преступность в России”, 501–502.

⁸⁷ И.Я. Козаченко, К.В. Корсаков, *Криминология*, 268.

- leczyć uzależnionych i agresywnych członków rodzin oraz osoby mające problemy psychiczne⁸⁸;
- udzielać pomocy kobietom odbywającym karę pozbawienia wolności i w readaptacji ich w społeczeństwie⁸⁹.

Znaczną rolę powinny też odgrywać mass media, zwłaszcza w kształtowaniu systemu wartości, świadomości społecznej, zmianie stereotypów zachowań i wzorców postaw ludzkich⁹⁰. Podobnie duże znaczenie powinna mieć cerkiew, nie tylko w wymiarze materialnym, ale przede wszystkim, duchowym, poprzez wspieranie i kształtowanie systemu wartości⁹¹.

Należy też prowadzić działania na poziomie indywidualnym wobec sprawczyń konkretnych przestępstw. Cechy psychologiczne niektórych kobiet mają wpływ na przestępstwo: dwoistość natury kobiety, zmienność nastroju, emocjonalność, nieraz anomalie psychiczne⁹². Należy więc dążyć do zmian w systemie wartości kobiet uwikłanych w patologie i przestępstwa, kształtować szacunek wobec prawa⁹³.

Zakończenie

Podsumowując, na podstawie rezultatów badań kryminologicznych można stwierdzić, że tendencje współczesnej przestępczości kobiet stanowią⁹⁴: stabilizacja zjawiska i niewysoki udział podejrzanych kobiet w ogólnej liczbie podejrzanych; dominacja przestępstw w celu osiągnięcia korzyści majątkowej; ewolucja przestępczości kobiet w kierunku przestępstw z użyciem przemocy; wzrost zorganizowanych form działania; wzrost udziału w przestępstwach coraz młodszych kobiet (wzrost w grupie wiekowej 18–24 lata i 25–29 lat), zamężnych, bez wykształcenia.

⁸⁸ В.Д. Малков (изд.), *Криминология*, (Москва: ЗАО Юстицинформ, 2004), 380.

⁸⁹ В.Н. Орлов, „Женская преступность”, 360.

⁹⁰ И.Б. Степанова, „Женская преступность в России”, 503.

⁹¹ В.В. Лунев, *Криминология*, 669.

⁹² О.В. Старков, *Криминология. Теория и практика*, (Москва: Юрайт, 2016), 429–430.

⁹³ Е.О. Алауханов, *Криминология*, (Санкт-Петербург: Юридический центр-Пресс, 2013), 462.

⁹⁴ Р.Ю. Лагвилава, „Преступность женщин: ретроспективный анализ”, 109; Д.В. Синьков, „Преступность женщин: современные тенденции развития и практика назначения наказания”, *Общество и человек*, nr 1, 2011, 89; Д.З. Зиядова, С.А. Абасова, „Тенденции роста преступности женщин”, 17; В.Н. Орлов, „Женская преступность”, 353–354; Ю.М. Антонын, *Криминология*, 437.

Ewolucja przestępczości kobiet związana jest ze zmianą ich ról na przestrzeni lat. Wynika to z faktu, że w XX w. wraz z rozwojem przemysłu kobieta coraz bardziej „odrywała się” od rodziny i wchodziła na rynek pracy. Wraz z możliwościami kształcenia się i rozwoju stawała się pełnoetatowym pracownikiem. Stała się niezależna, aktywna, samodzielna w rozwiązywaniu problemów socjalnych⁹⁵.

Przeciwdziałanie przestępczości kobiet powinno być elementem ogólnospołecznego przeciwdziałania, bowiem podniesienie poziomu życia mieszkańców Rosji poprawi byt także kobietom⁹⁶.

Bibliografia

Opracowania

- Аванесов, Г.А. (изд.), *Криминология*, (Москва: Юнити, 2006).
- Алауханов, Е.О. *Криминология*, (Санкт-Петербург: Юридический центр-Пресс, 2013).
- Антоньян, Ю.М. *Криминология*, (Москва: Юрайт, 2012).
- Афанасьева, О.Р., Гончарова, М.В., Шиян, В.И. *Криминология*, (Москва: Юрайт, 2018), 250–260.
- Байчорова, Ф.Х. *Женская преступность. Тенденции. Виктимологический аспект*, (Москва: Юрлитинформ, 2015).
- Корбут, Е.И. „Женская преступность”, w: *Актуальные проблемы права: материалы VII Международной научной конференции, г. Санкт-Петербург, июль 2018 г.*, (Санкт-Петербург: 2018), 44–47.
- Козаченко, И.Я., Корсаков, К.В. *Криминология*, (Москва: Норма, 2011).
- Кунц, Е.В. *Преступность среди женщин в современной России*, (Москва: Юрлитинформ, 2009).
- Лагвилава, Р.Ю. „Преступность женщин: ретроспективный анализ”, *Территория науки*, nr 3, 2014, 105–111.
- Лелеков, В.А., Урусова, Т.В. „Социально-экономические детерминанты женской преступности против семьи и несовершеннолетних”, *Российский следователь*, nr 3, 2016, 43–46.

⁹⁵ А.Ю. Морозов, И.А. Сербина, *К вопросу о причинах преступности женщин (статья). В ежегодный межвузовский круглый стол «Актуальные проблемы современного уголовного права и криминологии»: сборник научных трудов, посвященных Дню российской науки*, (Ставрополь: «Сервисшкола», 2011), 126–127.

⁹⁶ Ю.М. Антоньян, *Криминология*, 445.

- Лунев, В.В. *Криминология*, (Москва: Юрайт, 2013).
- Лунев, В.В. „Характеристика и причины преступности женщин”, w: А.Г. Лисицын–Светланов (изд.), *Труды института государства и права Российской Академии Наук*, nr 6, 2009, 3–24.
- Лыско, Е.А. „Криминологический аспект женской преступности”, *Библиотека уголовного права и криминологии*, nr 2, 2017, 139–142.
- Лысова, А.В., Романова Л.И. „Социально-психологические характеристики женщин совершивших преступления (по результатам исследования в женской исправительной колонии в Приморском крае)”, *Криминологический журнал Байкальского государственного университета экономики и права*, т. X, nr 2, 2016, 252–259.
- Малков, В.Д. (изд.), *Криминология*, (Москва: ЗАО Юстицинформ, 2004), 371–380.
- Орлов, В.Н. „Женская преступность”, w: В.Е. Эминов (изд.), *Криминология*, (Москва: Проспект, 2015), 349–363.
- Попова, С.А. „Современная женская преступность: виды, причины, предупреждение”, *Следователь*, nr 1, 2004, 43–46.
- Решетников, А.Ю., Афанасьева О.Р. *Криминология*, Москва: Юрайт, 2016), 146–154.
- Сарычева, Н.В. *Женская преступность и ее предупреждение (на примере Ставропольского края)*, Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, (Москва: 2016).
- Симоненко, А.В., Солодовников, С.А. (изд.), *Криминология*, (Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2016), 153–157.
- Синьков, Д.В. „Преступность женщин: современные тенденции развития и практика назначения наказания”, *Общество и человек*, nr 1, 2011, 88–89.
- Старков, О.В. *Криминология. Теория и практика*, (Москва: Юрайт, 2016), 421–437.
- Степанян, Ш.У. „Особенности женской преступности в современной России”, *Гражданин и право*, nr 11, 2009, 89–96.
- Степанян, Ш.У. „Алкоголизм и наркомания – причины женской преступности”, *Юрист-Правоведъ*, nr 5, 2009, 123–126.
- Степанова, И.Б. „Женская преступность в России”, w: В.Н. Бураков, В.П. Сальников (изд.), *Криминология – XX век*, (Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2000), 460–493.

- Халимбеков, Х.З., Ахмедханова, С.Т., Ахмедханова, С.Т. „Социальные и экономические детерминанты насильственного преступного поведения женщин”, *Проблемы экономики и юридической практики*, nr 1, 2017, 102–105.
- Шиян, В.И. „Нравственно-психологическая характеристика личности корыстных преступниц”, *Российский следователь*, nr 17, 2012, 36–39.
- Шоткинов, С.А. *Женская преступность*, (Москва: Спутник+, 2004).
- Щербакова, Л.М. *Женская насильственная преступность: общая характеристика и проблема предупреждения*, (Ставрополь: 2006).
- Зиядова, Д.З., Абасова С.А. „Терроризм среди женщин”, w: *Актуальные проблемы региональной преступности. Сборник научных трудов*, (Махачкала: Изд-во Даг. ун-та, 2003), 103–105.
- Зиядова, Д.З. Абасова, С.А. „Тенденции роста преступности женщин – угроза безопасности общества”, *Следователь*, nr 4, 2003, 20–22.
- Зиядова, Д.З., Крючков, В.Г. „Криминологический анализ экстремизма среди женщин в регионах Российской Федерации”, *Пробелы в российском законодательстве*, nr 6, 2013, 210–212.